

Het cognitieve functioneren

Amarins de Wagt
Neuropsycholoog

Isala Ziekenhuis Zwolle & Vogellanden Revalidatiecentrum

Vragen

- ▶ Wat is het cognitieve functioneren?
- ▶ Welke factoren zorgen voor veranderingen in het cognitieve functioneren?
- ▶ Handvatten voor in de praktijk

Wat is het cognitieve functioneren?

- Geheugen
- Aandacht en concentratie
- Oriëntatie
- Executief functioneren (plannen, overzicht houden van informatie)
- Taal

Het cognitieve functioneren

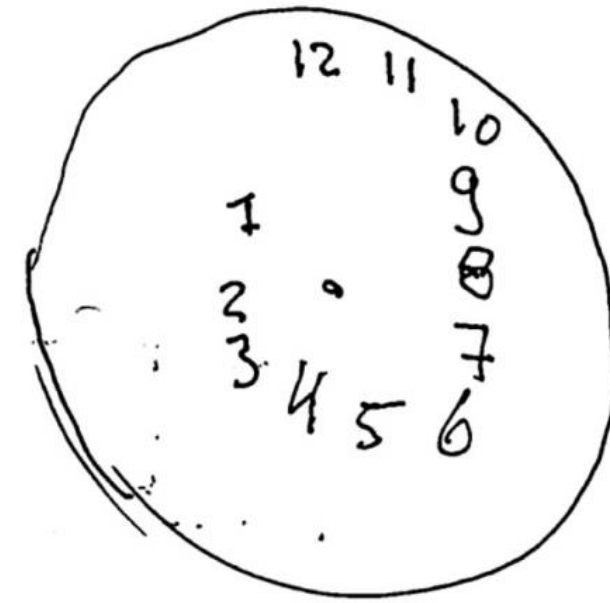
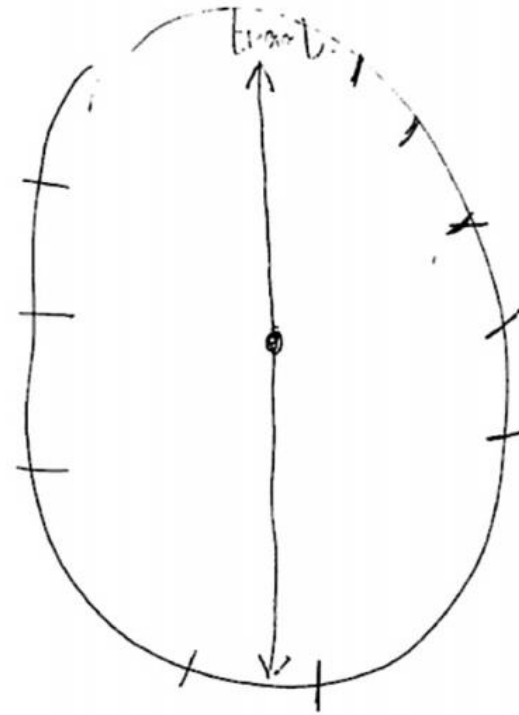
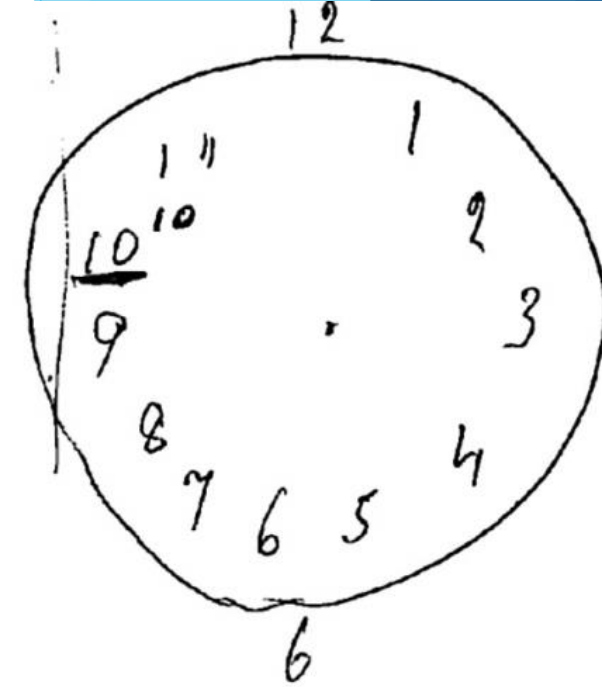
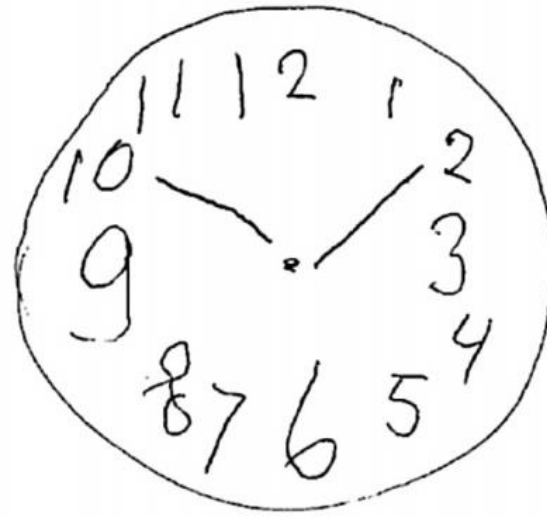
- ▶ Vroeger
- ▶ Opkomst beeldvormend onderzoek
- ▶ Vertaling naar de praktijk

Wat is het cognitieve functioneren?

- Geheugen
- Aandacht en concentratie
- Oriëntatie
- Executief functioneren (plannen, overzicht houden van informatie)
- Taal
- *Casus*

Hoe meten wij het cogn functioneren?

- ▶ Beeldvormend onderzoek
- ▶ Neuropsychologisch onderzoek
- ▶ **ROOD BLAUW GROEN GEEL**

Wat is het cognitieve functioneren?

Koken

- ▶ Welke boodschappen heb ik nodig?
- ▶ *geheugen, overzicht informatie, concentratie*

- ▶ Wat moet er allemaal gebeuren?
- ▶ *structuur aanbrengen, plannen, geheugen, mentale flexibiliteit*

- ▶ Tijdens koken
- ▶ *Snelheid van denken, overzicht houden, timen*

Wat is het cognitieve functioneren?

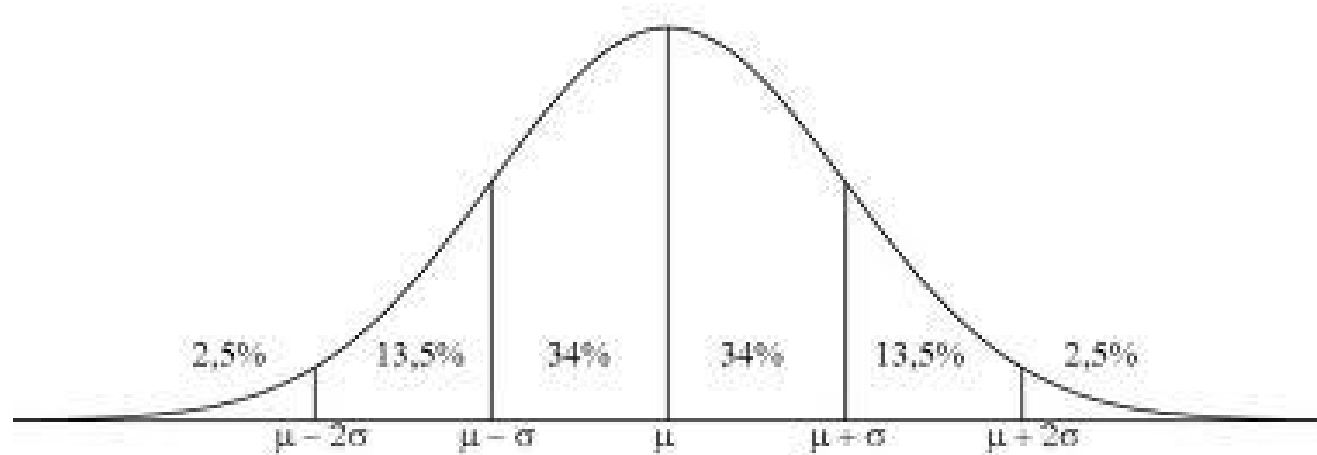
De krant lezen

- ▶ Tekst lezen
- ▶ *Volhouden van aandacht, niet laten afleiden*

- ▶ Begrijpen van krantenartikel
- ▶ *Begrip van taal, geheugen*

- ▶ Informatie vertellen aan gesprekspartner
- ▶ *Ophalen informatie, juiste woorden opdiepen*

Hoe meten wij het cognitieve functioneren?

- ▶ Vergelijking normgroep
- ▶ *leeftijd, geslacht, opleiding*

Wat meten we met neuropsychologisch onderzoek?

- ▶ Dus: Geheugenklachten hoeven niet door een defect in het geheugen te komen

Voorbeelden van veelvoorkomende klachten in de praktijk

Onbegrip in omgeving

Piekeren

Huilbuien

Onzekerheid

Duizeligheid

Slaapproblemen

Lusteloos

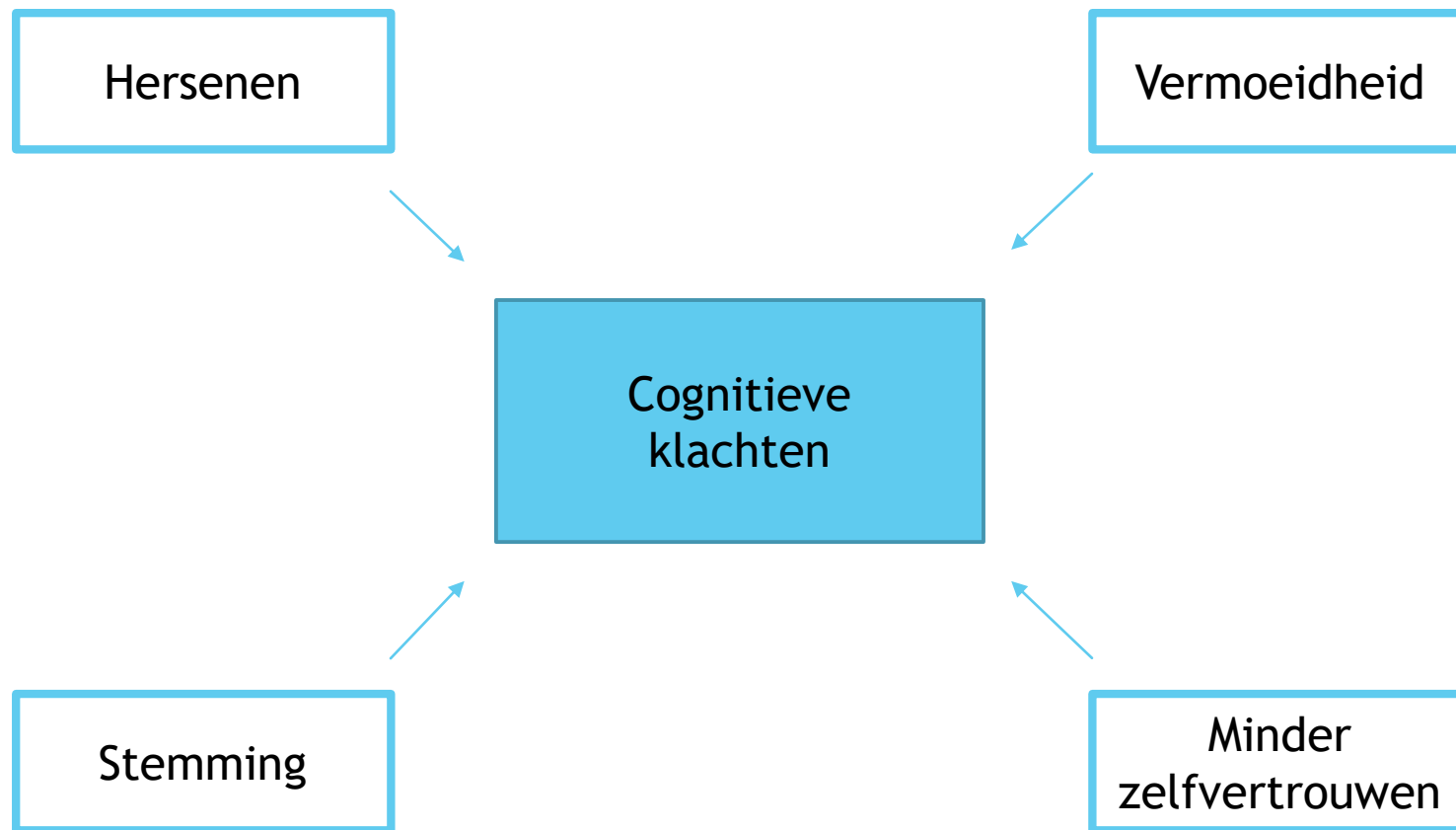
Vermoeidheid

Somber

Angstig

Vertrouwen in lichaam kwijt

Welke factoren zijn van invloed?

Welke factoren zijn van invloed? Hersenen

- ▶ Voorbeelden:
  - ▶ Ongeluk
  - ▶ Zuurstoftekort
  - ▶ Herseninfarct
  - ▶ Degeneneratie van de hersenen

ADCA

Cerebellum

- ▶ Kleine structuur, met veel capaciteit
- ▶ Veel onderzoek naar welke functies allemaal betrokken zijn
  - ▶ Al lang bekend: Belangrijke rol in het controleren van vrijwillige bewegingen
  - ▶ Steeds meer onderzoek naar emoties en het cognitieve functioneren

- ▶ Rossi, M.; Perez-Lloret, S., Doldan, L.... Et al. (2014). *Autosomal dominant cerebellar ataxias: a systematic review of clinical features*. European Journal of Neurology (21: 607-615).
- ▶ Lawrenson, C., Bares, M., Kamondi, A., et al... (2018). *The mystery of the cerebellum: clues from experimental and clinical observations*. Cerebellum & Ataxias (Mar 29;5:8)
- ▶ Timmann, D., & Daum, I. (2007). *Cerebellar contributions to cognitive functions: A progress report after two decades of research*. The cerebellum (6: 159-162).
- ▶ Bürk, K., Globas, C., Bösch, S..... Et al. (2003). *Cognitive deficits in spinocerebellar ataxia type 1, 2, 3*. Journal of Neurology (250:2, 207-211).

▶ ‘*Cognitieve stoornissen bij ADCA in begin van de ziekte bij 2 procent (n= 2700)*’

▶ Rossi, M.; Perez-Lloret, S., Doldan, L.... Et al. (2014). *Autosomal dominant cerebellar ataxias: a systematic review of clinical features*. European Journal of Neurology (21: 607-615).

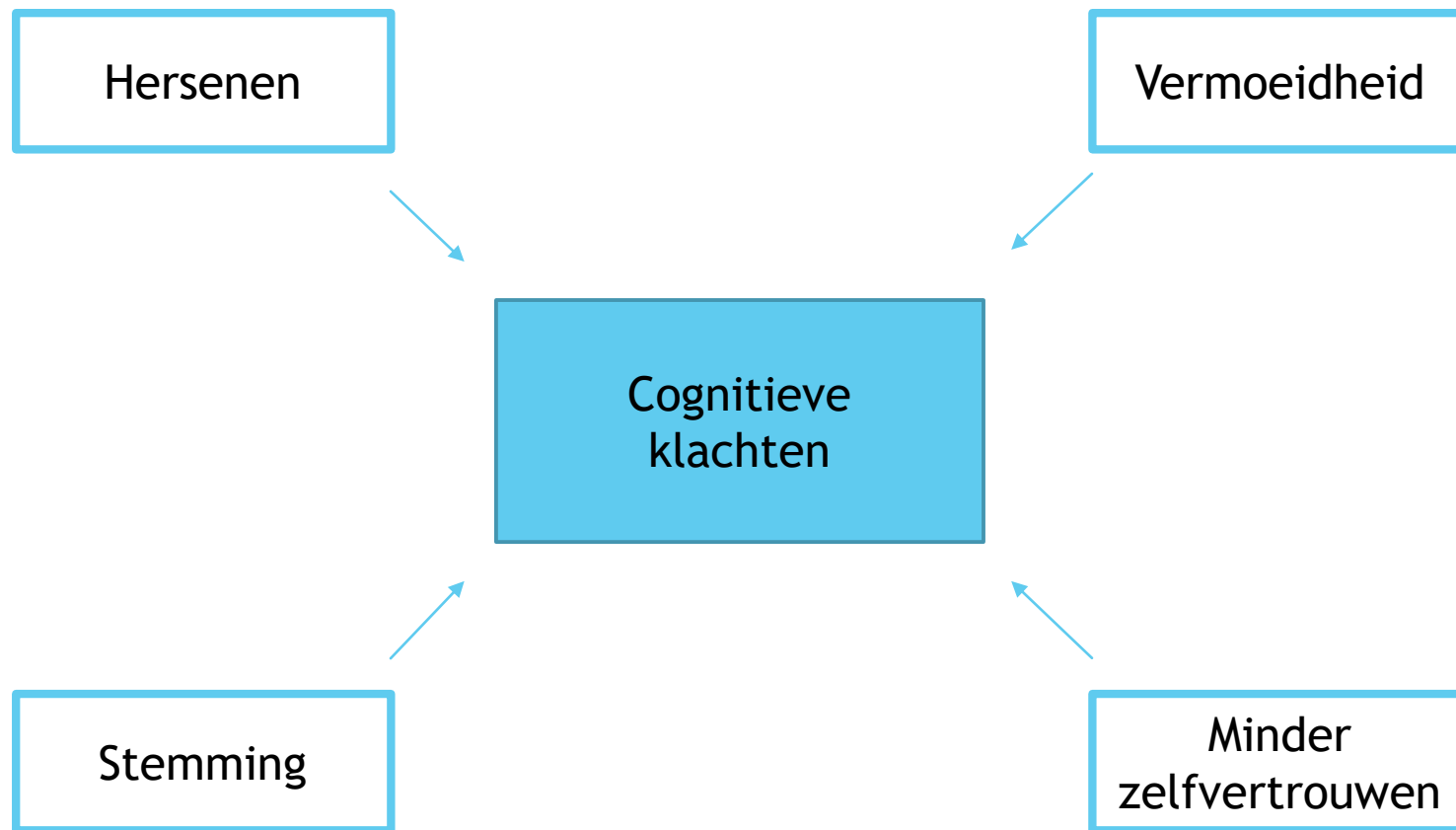
- ▶ *‘Hoewel het cerebellum ook een rol speelt bij het cognitief functioneren, is een verminderde cognitie doorgaans geen duidelijk kenmerk bij SCA.’*
- ▶ *‘Frontaal-executieve stoornissen meest voorkomende cognitieve problemen bij SCA patiënten’ .*

- ▶ ADCA vereniging Nederland; Vereniging Samenwerkende Ouder- en Patiëntenorganisaties; Nederlands huisartsen genootschap (2012). *Informatie voor de huisarts over Autosomaal dominante cerebellaire ataxie (ADCA).*

SCA 1
Mentale onrust
Emotionele instabiliteit
Euforie
Geheugen
Executief functioneren
Perseveraties
Verdeelde aandacht

SCA 2
Cognitieve problemen in 5 - 19 procent
Impulsiviteit
Emotionele instabiliteit
Fronto-executieve vaardigheden
Visuo-spatieel functioneren

SCA 3
Cognitief dysfunctioneren veelal afwezig
Milde geheugenproblemen
Sombere en angstige stemmingsklachten
Langzame verwerking visuele informatie complexe taken
Woordvloeiendheid
Executief functioneren

Welke factoren zijn van invloed?

Welke factoren zijn van invloed? Stemming

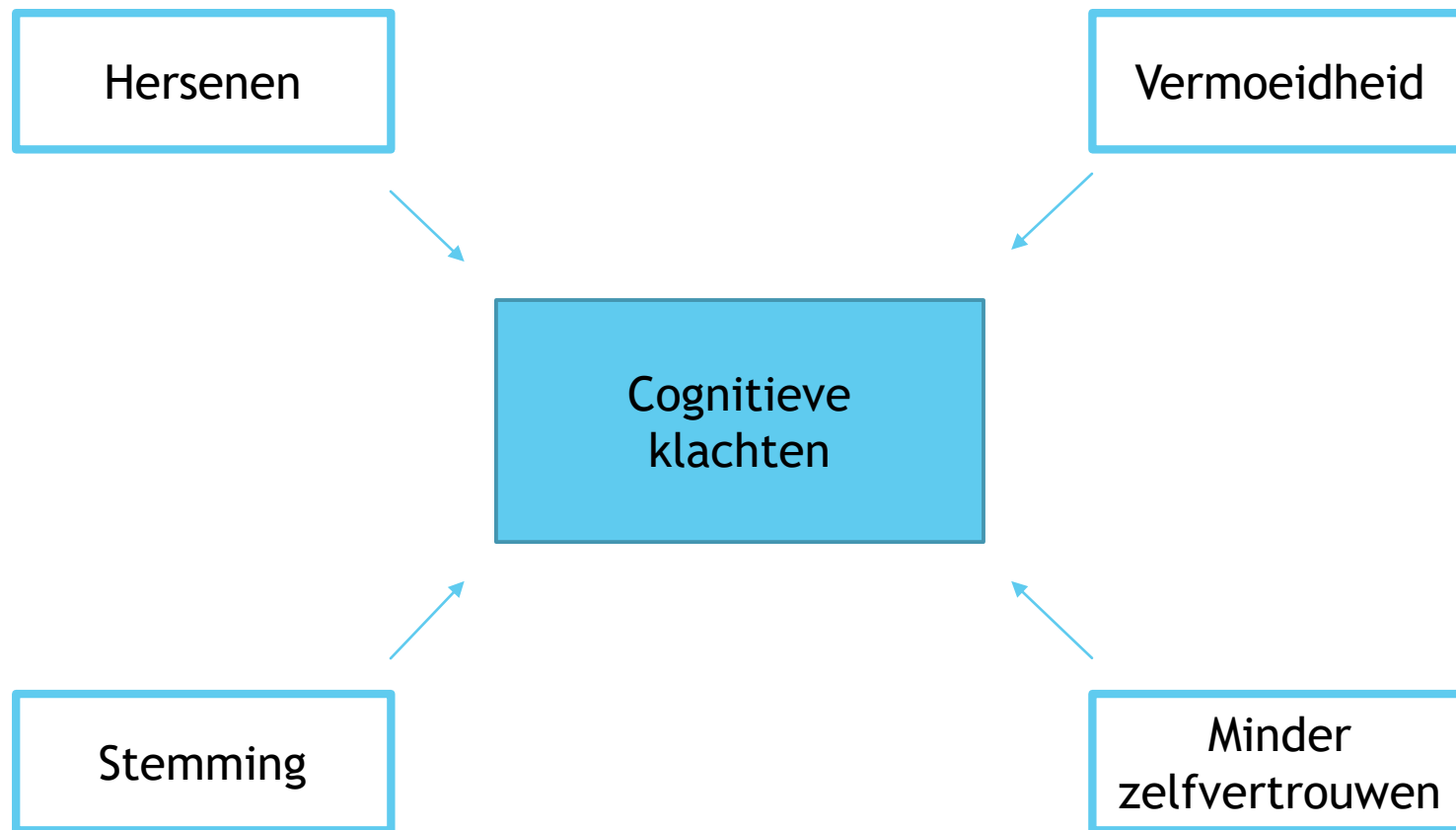
- ▶ Depressie
  - ▶ Klachten van vermoeidheid
  - ▶ Slaapproblemen door piekeren
  - ▶ **Negatieve overheerst**

Neerwaartse spiraal Stemming

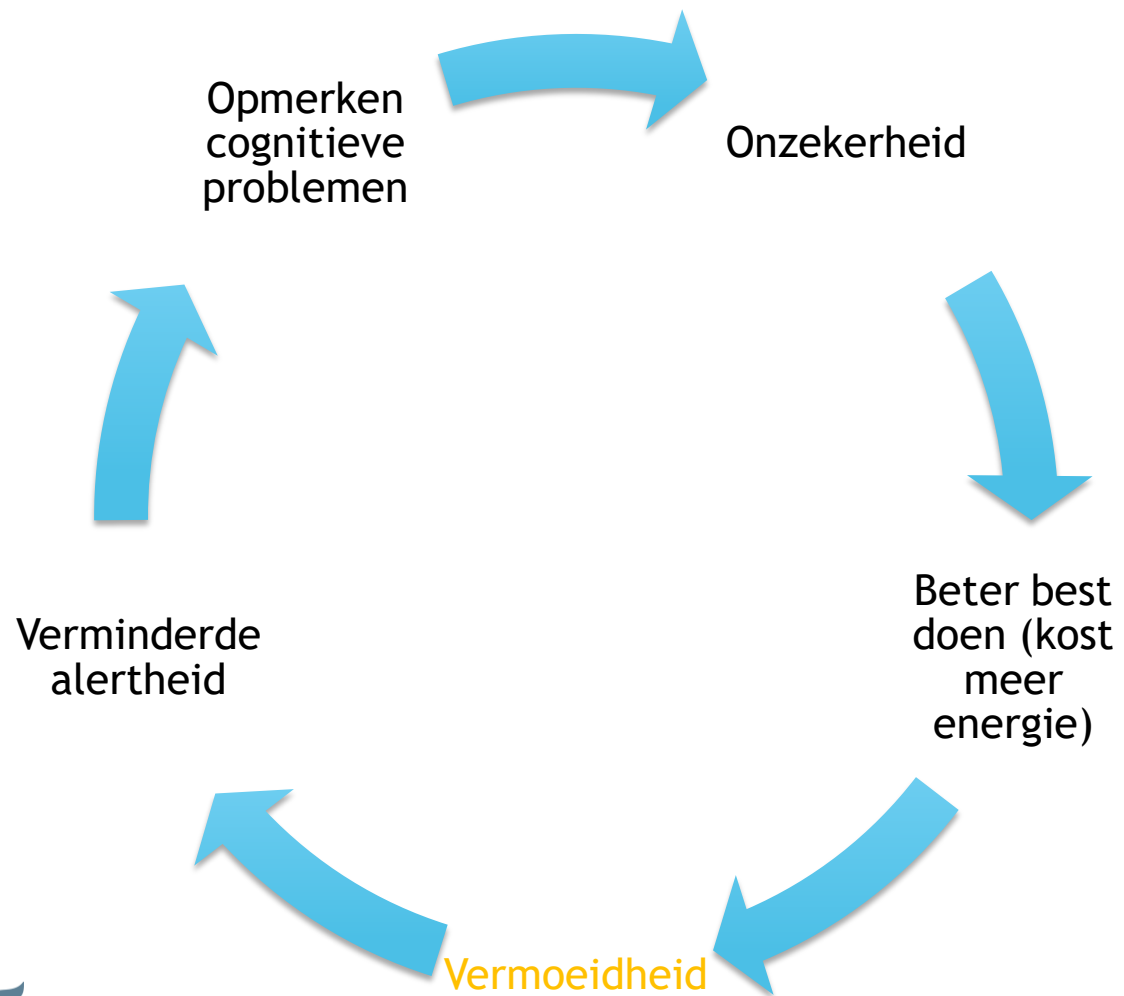
Welke factoren zijn van invloed?

Welke factoren zijn van invloed?

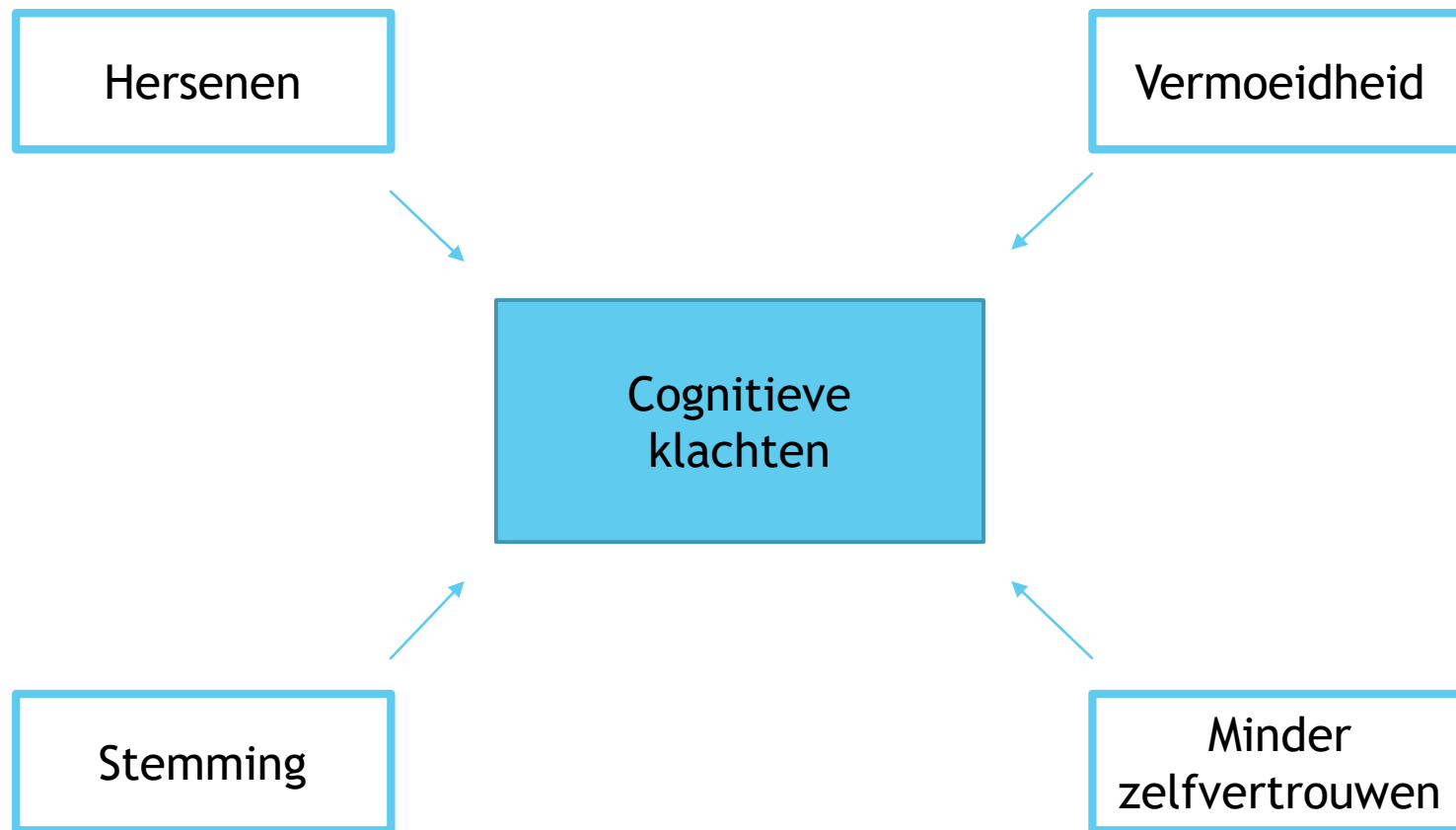
Vermoeidheid

Neerwaartse spiraal Vermoeidheid

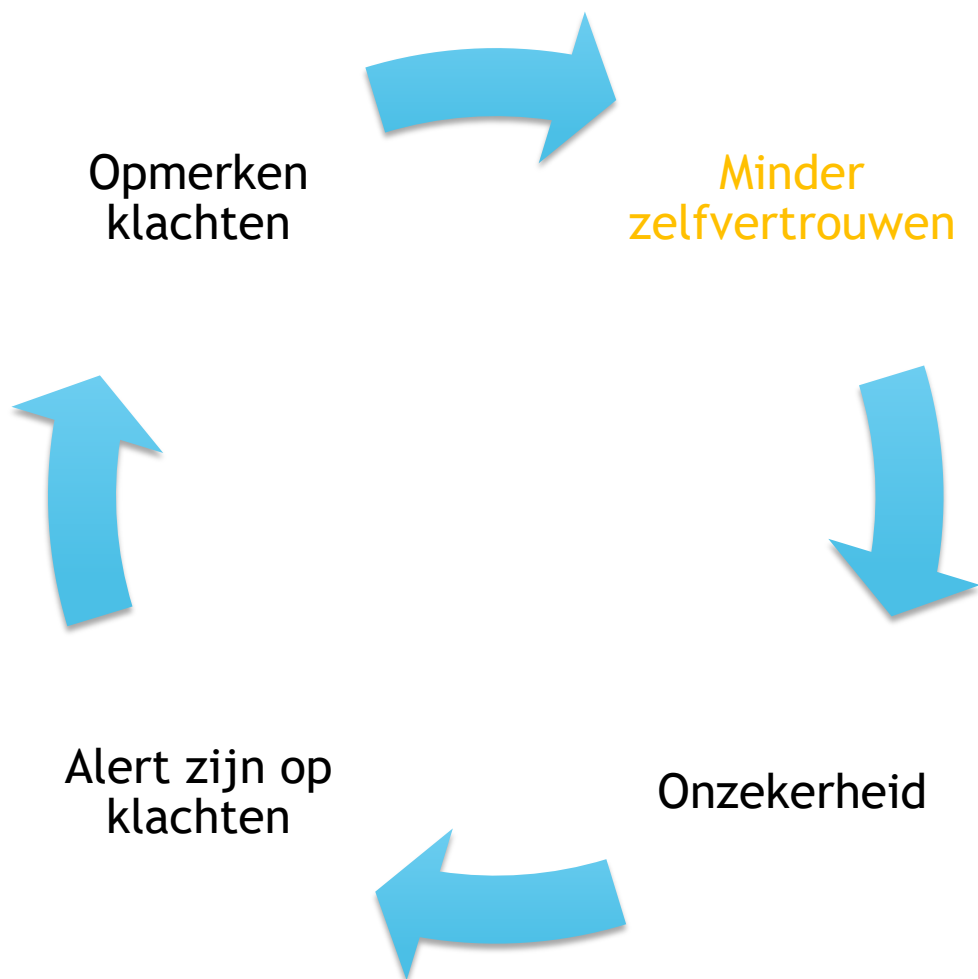

Welke factoren zijn van invloed?

Welke factoren zijn van invloed? Minder zelfvertrouwen

Samenvattend: Welke factoren zijn van invloed?

Hersenkneuzing na auto-ongeluk

Herseneninfarct

Hersenen

Slechte nachtrust

Minder energie

Vermoeidheid

Cognitieve klachten
(bv. geheugen)

Depressie

Paniekstoornis

Stemming

Neerwaartse spiraal
onzekerheid

Minder
zelfvertrouwen

Dus: Factoren van invloed op het cognitieve functioneren

- ▶ Hersenen
- ▶ Maar, daarnaast nog **vele factoren**

- ▶ Uw energieniveau
  - ▶ Nachtrust
  - ▶ Lichamelijke problemen
  - ▶ Psychische problemen (somberheid, onzekerheid, angst)
  - ▶ Altijd over grenzen gaan (opgebrand zijn)
- ▶ Uw vertrouwen in uzelf
- ▶ Uw stemming

Hoe verder?

Inspelen op cognitieve problemen

- ▶ Traagheid denken
- ▶ *Meer tijd nemen*

- ▶ Informatie vergeten
- ▶ *Gebruik notitieblok*

- ▶ Moeite informatie op te halen
- ▶ *Gebruik steekwoorden*

Belasting versus Belastbaarheid

Hoeveel
energie
heb ik?

Hoeveel
energie
gebruik ik?

Balans vinden in belasting/belastbaarheid

- ▶ Wat u doet afstemmen op wat u kunt
- ▶ Bij verandering
  - ▶ Waar ligt de grens?
  - ▶ Verandering accepteren
  - ▶ Rol van coping

Coping

Altijd doorgaan

Piekeren

Kop in het zand

Steun zoeken

Afleiding zoeken

Boos worden op anderen

‘Het is niet het einde van de wereld’
‘Er zijn altijd ergere dingen’

Bij de pakken neerzitten

Huilen

Terugtrekken

Coping

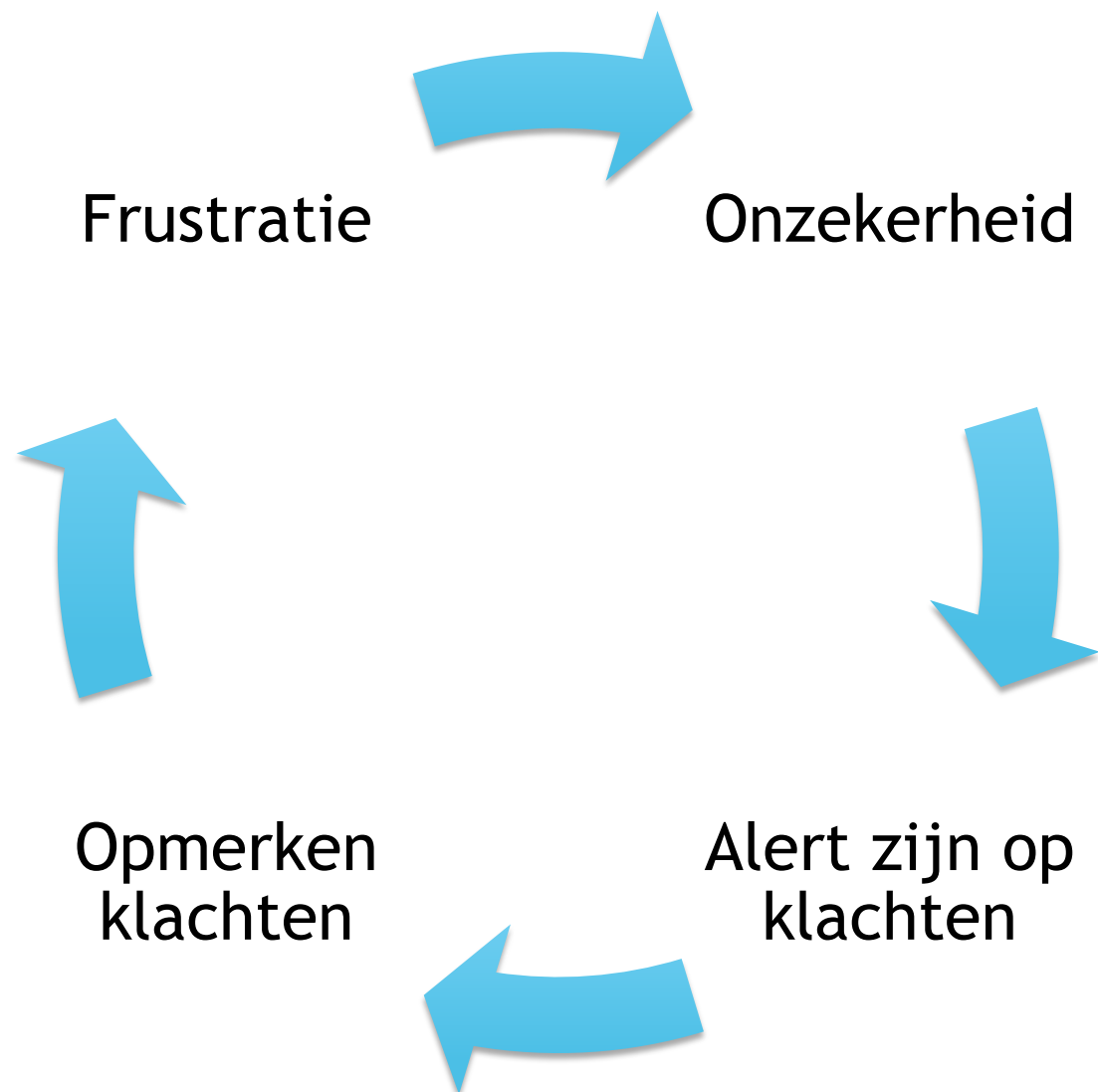
- ▶ Combinatie van
  - ▶ Karakter
  - ▶ Opvoeding
  - ▶ Ervaringen
- ▶ Het kan ons helpen onze ‘copingstijl’ te begrijpen

Niet de dingen zelf beroeren de mens,
maar hun gedachten over de dingen.
- Epictetus

Zelfvertrouwen vergroten

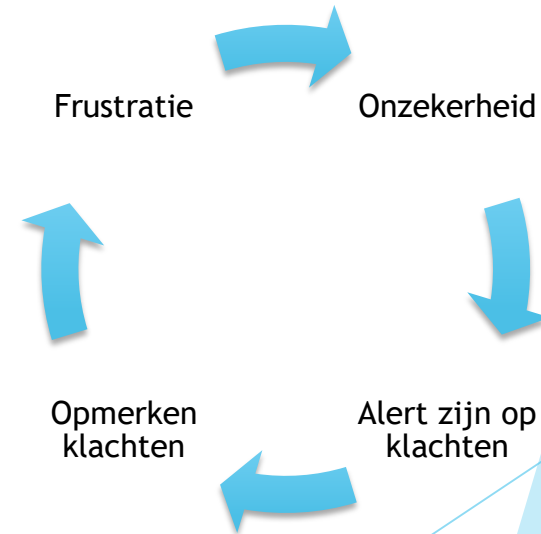
- ▶ Minder alert zijn op problemen
- ▶ *Richten op positieve zaken*

- ▶ Waardegerichte keuzes maken
- ▶ *Zelfbeeld verbeteren*

Neerwaartse spiraal van onzekerheid

Neerwaartse spiraal van onzekerheid

- ▶ Met als gevolg:
  - ▶ Meer ervaren cognitieve/lichamelijke klachten
  - ▶ Toename in onzekerheid
  - ▶ Toename andere psychische klachten
  - ▶ Somberheid, angst
  - ▶ Afname prettige activiteiten
  - ▶ Verminderde kwaliteit van leven

Samenvatting: Hoe verder?

- ▶ Inspelen op klachten
- ▶ Balans vinden in belasting/belastbaarheid
- ▶ Werken aan verbetering van stemming
- ▶ Zelfvertrouwen vergroten

- ▶ Tip: Duidelijkheid aan omgeving

Referentielijst

- ▶ ADCA vereniging Nederland; Vereniging Samenwerkende Ouder- en Patiëntenorganisaties; Nederlands huisartsen genootschap (2012). *Informatie voor de huisarts over Autosomaal dominante cerebellaire ataxie (ADCA)*.
- ▶ Rossi, M.; Perez-Lloret, S., Doldan, L.... Et al. (2014). *Autosomal dominant cerebellar ataxias: a systematic review of clinical features*. European Journal of Neurology (21: 607-615).
- ▶ Lawrenson, C., Bares, M., Kamondi, A., et al... (2018). *The mystery of the cerebellum: clues from experimental and clinical observations*. Cerebellum & Ataxias (Mar 29;5:8)
- ▶ Timmann, D., & Daum, I. (2007). *Cerebellar contributions to cognitive functions: A progress report after two decades of research*. The cerebellum (6: 159-162).
- ▶ Bürk, K., Globas, C., Bösch, S..... Et al. (2003). *Cognitive deficits in spinocerebellar ataxia type 1, 2, 3*. Journal of Neurology (250:2, 207-211).